

משרד החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושלוש

ניקהל פקודי

ל"ה כ"א - ל"ה.

א. מתוך דברי חז"ל

כ"ב: כל נדיב לב הביאור...

ירושלמי שקלים פרק א' הלכה א':

ר' יהודה בן פזי בשם רמי: הו נקרא ולא נבעת?

(פרוש"קרבן העדה?)

האיר אפשר לקרא פסוקים אלה בלא בעיתתה ורעדה?

לסובה (סמות ל"ה כ"ב) "כל נדיב לב הביאור".

לרעה (סמות ל"ב ב') "ויתפרקו כל העם".

מדרש אגדה תרומה כ"ו: ועשית יריעות עזים. זה שאמר הכתוב (שיר השירים א') "שחורה אני ונאווה". ואפשר לשחור שיהיה נאווה? משל למה הדבר דומה? לתינוקת שטרחה בבית אביה והיה אביה מלך, אמר אביה: "הוציאה והניחו אותה שתהא לוקטת סבלים אחר הקוצרים" כן עשו, השחירה הנערה פניה מצד השמש. אח"כ בדק אביה הדברים ולא מצא שטרחה, כי אם אחת סן השפחות, מיד נתרצה לה והביאה למקומה, יותר ממה שהיתה מקודם. באו נשי השרים ובנותיהן לבקר את בת המלך, ראוה שהיא שחורה, היו מלעיגים עליה. מיד אמרה להם: "מה אתם מעיינים בי? מעט שמנים - ומעט מרחצאות - ואתלבו, אבל אתם שאתם שחורים, כל שמנים שבעולם וכל מרחצאות לא ילבינו אתכם".

כך ישראל: כעשו את העגל אשרו אומות העולם להם: "שחורים! מה עשיתם?"

אמרה כנסת ישראל: אם אני שחורה במעשי - נאה אני במעשי!

שחורה אני במצרים שנאמר (יחזקאל כ' ז') - "איש שקוצי עיניו השליכו".

ובגלולי מצרים אל תסמאו... ואת גלולי מצרים לא עזבו..."

ונאווה אני במצרים בום פסח ובדם מילה, שנאמר (יחזקאל ט"ז) "ואעבור עליך ואראך מתנוססת בדמיך ואמר לך: בדמיך חיי, ואמר לך: בדמיך חיי".

שחורה אני בים, שנאמר (תהלים ק"ו) { ויסרו על ים בים סוף }
ונאווה אני בים, שנאמר (סמות ט"ו) { "זה אלי ואנוהו".

שחורה אני בחורב, שנאמר (דברים ט') "ובחורב הקצפתם את ה'".
ונאווה אני בחורב, שאמרת (סמות כ"ד) "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע".

שחורה אני בזחב שנתתי לעגל, שנאמר "ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב".
ונאווה אני בזחב שנתתי למשכון העדות, שנאמר (סמות ל"ה כ"ב) "כל נדיב לב הביאור חח וגזם וטבעת וכומז כל כלי זהב".

כך ישראל - מבזין אותם אומות העולם ואינם יודעים שהם מלאים מצוות כרמון, ומקרא ומשנה הלכות ואגדות ומדרש.

1. מה הן שתי המגמות המתבטאות בשני דרושים אלה (בירושלמי ובמדרש)?

2. מהו הסמך בדברי הפסוקים שמצא כל אחד מהם לדבריו?

ב. ל"ה כ"א ויבאו כל איש אשר נשאו לבו

וכל אשר נדבה רוחו אותו הביאו את תרומת ה',

הרמב"ן ד"ה ויראו כל איש

על החכמים העושים במלאכה; ואמר כך כי לא פצינו על המתנדבים "נשיאות לב" אבל יזכיר בהם "נדיבות".

וטעם אשר "נשאו לבו" לקרבה אל המלאכה, כי לא היה בהם שלמד את המלאכות האלה מסלמד או מי שיאמן בהם ידיו כלל, אבל מצא בסבעו שידע לעשות כן ויגבה לבו בדרכי ה' (הערה: מליצה היא לקוחה מדברי הימים ב' י"ז ו' רע' שם) לבוא לפני משה לאמר לו: "אני אעשה כל אשר אדוני דובר". וכבר הזכרתי זה בסדר האחר.

(כונתו לדבריו בפ' כי תשא ל"א ב' ד"ה ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי). והנה אמר, שבאו לפני משה כל אשר נשאו לבו לקרבה אל המלאכה וכל אשר נדבה רוחו אותו הביאו תרומה. והנה משה אמר לכלם, כי קרא ה' בשם בצלאל ואחליאב, ואתרי כן קרא להם משה ואל כל חכם לב שיבואו לפניו ונתן להם הנדבה.

(והשוה דברי הרמב"ן ל"א ב' ד"ה ראה קרא)

הכתב והקבלה ד' ה נשאו לבו

יש שני סיני נדיבים: יש מתנדב רק מצד נפשו, כי טבע גשמיותו מתנגדת בו לחוס על סמונו, אסנס מצד נפשו כבש טבע יצרו להתנדב; ויש מתנדב בנפשו וגופו, כי אין טבע גשמיותו מתנגדת אליו, זה האחרון נקרא "נשאו לבו", כי גם לב גשמיותו מתרצה לנדבת נפשו, והראשון נקרא "נדבת רוחו", כי רק מצד רוח נשמתו התנדב.

1. הסבר מה הקשי בפסוקנו העומד בפני שני המפרשים?

2. מה ההבדל בין שניהם בפרושם?

אא 3. במה דייק הרמב"ן יותר לפרש את מנהגו של הפסוק?

אא 4. לשם מה הוסיף הרמב"ן את דבריו האחרונים החל סוף "והנה משה אמר לכלם" - מה רצה ליישב בדבריו אלה?

(הערה לדברי הרמב"ן הנ"ל: בחומשים שלנו נפלו שתי פעויות דפוס ויש לתקנם. בתחילת דבריו במקום "על החכמה העושים" יש לגרוס "על החכמים" ואח"כ במקום "הזכרתי בספר אחר". צ"ל "בסדר אחר".

(ע"פ ספר כור הזהב).

ג. כ"ט כל איש ואשה אשר נדב לבם אותם לחביא לכל המלאכה אשר צוה ה' לעשות ביד משה הביאו בני ישראל נדבה לה'.

אברבנאלו: שכולם עשו הנדבה התיא לשמה לעבוד ה' ולקיים מצותיו. לא לתכלית יוהרה וגסות הרוח כי "כל איש ואשה אשר נדב לבם אותם לחביא" את הנדבה "לכל המלאכה אשר צוה ה' לעשות" בלי ספק הביאו "נדבה לה'", כלומר לשם ה' ולא לתכלית אחרת.

פלב"ם: כל נדבות אלה לא היו עקרים אצל ה' כי לנבנת דורש ה'. ואם נמצאו בין ישראל עניים שלא התנדבו כלום, רק שנדב לבם אותם בלבד ומחשבתם נדבה וחשבו שאם יהיה לאל ידם יביאו מסובס: את המסכן כולו וכל כליו וזהו שכתב, שחשבו בנדבת לבם להביא "לכל המלאכה אשר צוה ה' לעשות" היינו שיבנו כל המסכן; את האיש והאשה האלה הביאו בני ישראל נדבה לה'. האיש הזה והאשה הזאת היו עקר הנדבה שנתקבלה אצל ה', כאלו ישראל מביאים אליו, כאשר זכרו שימצאו ביניהם צדיקים כאלה.

1. מה הקשי הלשוני בפסוקנו שדבר המפרשים ליישב?

אא 2. מה ההבדל ביניהם מבחינה תחבירית?

3. מה ההבדל בין שני הפרושים מבחינה לעיונית?

הערה: מטעמי בריאות לא יכלה העורכת להכין גליון לשבוע זה על כן אנו שולחים בטביל לימודם של הסנויים גליון ועלון של שנת תשס"ו.

תשובות יש לשלוח לנחמה לינרביץ ירושלים קרית משה.

אנא תשאירו שוליים רחבים בצד תשובתכם, להעדרת ולתקונים.